Dopad opioidů a substituční léčby na kognitivní funkce

Mgr. Aneta Votavová, Mgr. Lenka Šťastná, Ph.D.
Klinika adiktologie, Všeobecná fakultní nemocnice, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy, Praha

Tento přehledový článek se zaměřuje na vztah mezi opioidy a kognitivními funkcemi, který může vést k významným změnám od akutních účinků až po dlouhodobé deficity. Publikované studie poukazují na narušení kognitivních funkcí, přičemž některé obtíže přetrvávají i při abstinenci. Prenatální expozice opioidům je spojena s vysokými riziky pro vývoj dítěte, zdůrazňujícími důležitost prevence a podpory těhotných uživatelek. Substituční léčba sice snižuje výskyt relapsů, avšak může nadále negativně ovlivňovat stav kognice. Rozporuplné výsledky výzkumů pramení mimo jiné z rozdílných metodik, komorbidit a socioekonomických faktorů. Přesto se u části klientů ukazuje částečná obnova kognitivních schopností po delší abstinenci nebo při stabilizované substituční terapii. Optimální přístup zřejmě spočívá v propojení substituční léčby s kognitivní rehabilitací a individuálním nastavením terapeutických postupů.

Klíčová slova: opioidy, substituční léčba, kognitivní funkce, exekutivní funkce, adiktologie, kognitivní poškození.

The impact of opioids and substitution treatment on cognitive functions

This theoretical article focuses on the relationship between opiates and cognitive functions, which can lead to significant changes ranging from acute effects to long-term deficits. Published studies indicate impaired cognitive functions, with some difficulties persisting even during abstinence. Prenatal opioid exposure is associated with high risks for child development, underscoring the importance of prevention and support for pregnant users. Although substitution treatment reduces the incidence of relapse, it may continue to negatively affect cognitive status. Contradictory research findings stem from various factors, such as differing methodologies, comorbidities, and socio-economic influences. Nevertheless, a partial restoration of cognitive abilities is seen in some clients following prolonged abstinence or during stabilized substitution therapy. The optimal approach likely involves combining substitution treatment with cognitive rehabilitation and tailoring therapeutic strategies to the individual.

Key words: opioids, substitution treatment, cognitive functions, executive functions, addictology, cognitive impairment.

Úvod

Opioidy, kam patří jak přírodní látky (morfin, kodein), tak (polo)syntetické deriváty (fentanyl, oxykodon, buprenorfin), se v medicíně hojně používají pro silnou analgezii, avšak nesou vysoké riziko závislosti. Podle nových odhadů EMCDDA (1) užívá v Evropské unii opioidy nelegálně, dlouhodobě či rizikově kolem 860–950 tisíc osob (0,3–0,4 % dospělé populace) a substituční léčbu ročně podstupuje přes 500 tisíc klientů. V ČR se dle Zprávy o nelegálních drogách (2) jedná přibližně o 9–10 tisíc rizikových uživatelů, přičemž převažuje buprenorfin (4,8 tisíc osob) a heroin (3 tisíce osob). Tato čísla odhalují závažný společen-

DECLARATIONS:

Declaration of originality:
The manuscript is original and has not been published or submitted elsewhere.

Ethical principles compliance:
The authors attest that their study was approved by the local Ethical Committee and is in compliance with human studies and animal welfare regulations of the authors' institutions as well as with the World Medical Association Declaration of Helsinki on Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects adopted by the 18th WMA General Assembly in Helsinki, Finland, in June 1964, with subsequent amendments, as well as with the ICMJE Recommendations for the Conduct, Reporting, Editing, and Publication of Scholarly Work in Medical Journals, updated in December 2018, including patient consent where appropriate.

Conflict of interest and financial disclosures:
None.

Funding/Support:
Tento článek vznikl v rámci programu Cooperatio, vědní oblasti HEAS, grantem č. 260-758 v rámci Specifického vysokoškolského výzkumu a v rámci institucionální podpory RVO-VFN64165 (VFN).

Cit. zkr: Psychiatr. praxi. 2025;26(3):184-188
https://doi.org/10.36290/psy.2025.030
Článek přijat redakcí: 22. 4. 2025
Článek přijat k tisku: 8. 9. 2025

Mgr. Aneta Votavová
aneta.votavova@lf1.cuni.cz